

מתקנים בשמו הקדוש. זהו שכתוב כי ביה ה' צור עולמים, ציר העולמים. שהרי בשתי אותיות נבראו העולמות, העולם הזה והעולם הבא. העולם הזה נברא בדין, ועל דין עומד, זהו שכתוב בראשית ברא אלהים. מה הטעם? כדי שיינהגו בני אדם בדין, ולא יצאו מהדרך החוצה.

בא ראה, כתוב וידבר אלהים אל משה, גזרת הדין שעומדת עליו. מה כתוב למעלה? (שמות ה) וישב משה אל ה' ויאמר אדני, באלף דל"ת נו"ן יו"ד. ראה תקפו של משה בראשית נבואתו, לא נחה רוחו במקום הזה, אמר, אדני למה הרעתה לעם הזה וגו', ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך. מה הוא שיאמר כך? אלא משה, שידע שדרגה אחרת עליונה מעתדת לו.

אמר רבי יצחק, בראשית שנפץ לו הבית, צוה אותה כאיש שמצוה את ביתו ואומר כל מה שרוצה ללא פחד. אף כך משה לביתו אמר ולא פחד.

דבר אחר וידבר אלהים - גזרת הדין. ומשום כך ויאמר אליו אני ה' - דרגה אחרת של רחמים. וכאן נקשר הפל כאחד, דין ורחמים. זהו שכתוב ויאמר אליו אני ה'. אמר רבי שמעון (רבי יוסי), אם כתוב וידבר אלהים אל משה אני ה', הייתי אומר כך. אלא לא כתוב, אלא וידבר אלהים אל משה בהתחלה, ואחר כך ויאמר אליו אני ה', שמשמע דרגה אחר דרגה.

ואמר רבי יוסי, משה אלמלא שהיה בעל הבית, איש

ביה יי' (דף כ"ב ע"ב) צור עולמים: ציר עלמין. דהא בתרין אתוון, אתפרוין עלמין, עלמא דין, ועלמא דאתי. עלמא דא, בדינא אתברי, ועל דינא קיימא, הדא הוא דכתיב, (בראשית א) בראשית ברא אלהים. מאי טעמא, בגין דיתנהגון בני נשא בדינא, ולא יפקון מאורחא לבר.

תא חזי כתיב וידבר אלהים אל משה, גזירת דינא דקיימא עליה, מה כתיב לעילא, (שמות ה) וישב משה אל ה', ויאמר אדני, באלף דל"ת נו"ן יו"ד. חמי תוקפא דמשה, בשירותא דנביאותיה, לא נח רוחיה בהאי אתר, אמר, אדני למה הרעתה לעם הזה וגו', ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך. מאן הוא דיימא כדין, אלא משה, דידע, דהא דרגא אחרא עלאה זמין ליה.

אמר רבי יצחק, בשירותא דאתיהיב ליה ביתא, פקיד לה, כבר נש דפקיד לביתה, ואמר כל מאן דבעי בלא דחילו. אוף הכי משה, לביתה קאמר, ולא דחיל.

דבר אחר וידבר אלהים, גזירת דינא, (בגין כך) ויאמר אליו אני יי', דרגא אחרא דרחמי. והכא אתקשר כולא פחדא, דינא ורחמי. הדא הוא דכתיב, ויאמר אליו אני יי'. אמר רבי שמעון (נ"א רבי יוסי) אי כתיב וידבר אלהים אל משה אני ה', הוינא אמר הכי. אלא לא כתיב, אלא וידבר אלהים אל משה בקדמיתא, ולבתר ויאמר אליו אני ה', דמשמע דרגא בתר דרגא.

ואמר רבי יוסי, משה, אלמלא דהוה מאריה דביתא, איש האלהים, אתענש על מה דאמר, אבל בגיני האי, לא אתענש. לבר נש

הַאֱלֹהִים, הִיָּה נֶעֱנֵשׁ עַל מָה שְׁאַמֵּר, אָבָל מִשּׁוֹם זֶה לֹא נֶעֱנֵשׁ. לְאָדָם שֶׁנִּפְלָה לוֹ קִטְטָה בְּאַשְׁתּוֹ, וְאָמַר לָהּ דְּבָרִים. הִיא הִתְחִילָה לְהִתְרַעַם. כִּי־נִי שֶׁהִתְחִילָה דְּבַר, הִיָּה שֵׁם הַמֶּלֶךְ, נִטַּל הַמֶּלֶךְ אֶת הַדְּבֹר, וְהִיא שִׁתְקָה וּפְסָקָה לְדַבֵּר. אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: וְכִי לֹא יִדְעַתְּ שְׂאֲנִי הַמֶּלֶךְ וְלִפְנֵי דְבַרְתְּ דְּבָרִים אֵלָיו? כְּכַיִּכּוֹל אֶף כִּף מִשָּׁה, וְיִשֵּׁב מִשָּׁה אֶל ה' וַיֹּאמֶר אֲדַנִּי לְמָה הִרְעַתָּה וְגו'. מִיָּד - וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל מִשָּׁה, הִתְחִיל לְהִתְרַעַם. מִיָּד נִטַּל הַמֶּלֶךְ הַדְּבֹר וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה', וְלֹא יִדְעַתְּ שְׂאֲנִי הוּא הַמֶּלֶךְ וְלִפְנֵי דְבַרְתְּ דְּבָרִים אֵלָהּ?!

וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי. לְמָה שׁוֹנָה הַשֵּׁם כָּאֵן מֵאֵלֶּה שְׁלֹמְעֵלָה? אֵלֶּה, לְמַלְךְ שֶׁהִיָּתָה לוֹ בַּת שְׂלֵא נִשְׂאָה, וְהִיָּה לוֹ אָהוּב. כְּשִׁרְצָה הַמֶּלֶךְ לְדַבֵּר עִם אוֹתוֹ אָהוּב, שׁוֹלַח אֶת בַּתוֹ לְדַבֵּר עִמוֹ, וְהִיָּה הַמֶּלֶךְ עַל יַד בַּתוֹ מְדַבֵּר עִמוֹ. כָּא זְמַן בַּתוֹ לְהִנְשֵׂא. אוֹתוֹ יוֹם שֶׁנִּשְׂאָה אָמַר הַמֶּלֶךְ: קְרָאוּ אֶת הַבַּת מִלְכָּה גְבִירָה. וְאָמַר לָהּ: עַד כָּאֵן דְּבַרְתִּי עַל יַדְךָ עִם מִי שְׁדַבְרַתִּי, מְכָאֵן וְהִלְאָה אֲנִי אוֹמֵר לְכַעֲלָךְ, וְהוּא יֹאמֵר לְמִי שְׁצִרִיךְ. לִיָּמִים אָמַר לָהּ בַּעֲלָה דְּבָרִים לְפָנַי הַמֶּלֶךְ, וְעַד שֶׁהִיא הִתְחִילָה לְדַבֵּר, נִטַּל הַמֶּלֶךְ אֶת הַדְּבַר וְאָמַר לוֹ: וְכִי אֲנִי הַמֶּלֶךְ?! שְׂעֵד הַיּוֹם הַזֶּה לֹא דַבֵּר אִישׁ עִמִּי אֵלֶּה עַל יַדִּי בַּתִּי,

(עַד שְׂלֵא נִשְׂאָה) וְאֲנִי נִתְתִּי לָךְ אֶת בַּתִּי וְדַבְרַתִּי עִמָּךְ בְּגִלְוִי מָה שְׂלֵא עֲשִׂיתִי לְאַחֵר.

כִּי, וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי, כְּשֶׁהִיא בְּבֵיתִי טָרָם שֶׁנִּשְׂאָה, וְלֹא דַבְּרוּ עִמִּי פָנִים בְּפָנִים כְּמוֹ שֶׁעֲשִׂיתִי לָךְ, וְאַתָּה בְּרֵאשִׁית דְּבַרְךָ

דְּנִפְל לִיָּה קִטְטָה בְּדַבְתָּהּ, וְאָמַר לָהּ מְלִין, שְׂרֵאת הִיא לְאַתְרַעְמָא, כִּי־נִי דְשְׂאֲרִית מְלָה, הָיָה תְּמָן מְלָכָא, נִטַּל מְלָכָא מְלָה, וְהִיא שִׁתְקָת וּפְסָקָת לְמַלְלָא. אָמַר לִיָּה מְלָכָא, וְכִי לֹא יִדְעַתְּ דְאֲנָא הוּא מְלָכָא, וּמְקָמָי מְלִילַת מְלִין אֵלִין, כְּכַיִּכּוֹל אוּף הִכִּי מִשָּׁה, וְיִשֵּׁב מִשָּׁה אֶל יְי' וַיֹּאמֶר אֲדַנִּי לְמָה הִרְעוּתָה וְגו'. מִיָּד, וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל מִשָּׁה, שְׂאֲרִי לְאַתְרַעְמָא, מִיָּד נִטַּל מְלָכָא מְלָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְי' וְלֹא יִדְעַתְּ דְאֲנָא הוּא מְלָכָא, וּמְקָמָי מְלִילַת מְלִין אֵלִין.

וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי. אֲמָאִי שְׁנֵי שְׂמָא הִכָּא מֵאֵלִין דְלַעֲיָלָא. אֵלֶּה לְמַלְכָּא, דְהוּוּ לִיָּה בְּרַתָּא, דְלֹא אֲתַנְסִיבַת, וְהוּוּ לִיָּה רְחִימָא. כַּד כְּעֵי מְלָכָא לְמַלְלָא בְּהוּוּ רְחִימָא, מְשַׁדֵּר לְבַרְתִּיהָ לְמַלְלָא עֲמִיהָ, וְהוּוּ מְלָכָא עַל יַדֵּא דְבַרְתִּיהָ, מְמַלִּיל עֲמִיהָ. אֲתָא זְמַנָּא דְבַרְתִּיהָ לְאַתְנַסְבָּא, הִהוּא יוֹמָא דְאַתְנַסִּיבַת, אָמַר מְלָכָא, קְרוּן לָהּ לְבַרְתָּא, קְרוּסְפוּנִיָּא מְטְרוּנִיָּתָא. וְאָמַר לָהּ, עַד הִכָּא, מְלִילְנָא עַל יַדְךָ, לְמָאֵן דְמְלִילְנָא מְכָאֵן וְהִלְאָה אֲנָא אִימָא לְכַעֲלִיךְ, וְהוּא יְיָמָא לְמָאֵן דְאַצְטְרִיךְ. לִיּוֹמִין, אָמַר לָהּ בַּעֲלָה מְלִין קָמִי מְלָכָא, עַד דְהִיא שְׂרֵאת לְמַלְלָא, נִטַּל מְלָכָא מְלָה, אָמַר לִיָּה, וְלֹאוּ אֲנָא מְלָכָא, דְעַד יוֹמָא דָּא לֹא מְלִיל אֲנִישׁ עֲמִי, אֵלֶּה עַל יַדֵּא דְבַרְתִּי, (עַד לֹא אֲנַסִּיבַת) וְאֲנָא יְהִיבְנָא לָךְ בְּרַתִּי, וּמְלִילְנָא עִמָּךְ בְּאַתְגַּלְיָא, מָה דְלֹא עֲבִידְנָא לְאַחֵרָא.

כִּי, וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי, כַּד אִיְהִי בְּבֵיתִי וְלֹא אֲתַנְסִיבַת, וְלֹא מְלִילוּ עִמִּי אֲנַפִּין בְּאַנַפִּין, כְּמָה דְעֲבִידְנָא בְּבֵיתִי טָרָם שֶׁנִּשְׂאָה, וְלֹא דַבְּרוּ עִמִּי פָנִים בְּפָנִים כְּמוֹ שֶׁעֲשִׂיתִי לָךְ, וְאַתָּה בְּרֵאשִׁית דְּבַרְךָ